

Ornias en Beëlzebub in *Het Testament van Salomon*

John van Schaik

Dat de oude joden niet aan magie deden is een groot misverstand. In de tijd van Jezus werd koning Salomon gezien als een groot magiër. Hij zette de demonen in bij de tempelbouw. Aldus *Het Testament van Salomon*.

In *Het Testament van Salomon* wordt verteld hoe de demon Ornias de tempelbouw frustreert en hoe Salomon van God toestemming verkrijgt om de demonen te beheersen teneinde ze in te zetten bij de tempelbouw. Salomon fungeert in dit geschrift als een belangrijke magiër die met behulp van amuletten zoals een ring die hij van God krijgt in staat is de demonen te temmen. De joodse historicus Flavius Josephus (37- ca.100) schrijft over Salomon:

En God gaf hem de kennis van de kunst die tegen demonen wordt gebruikt ten voordele en ter heling van de mens. Hij maakte toverformules waardoor ziekten worden verlicht en hij liet ook vormen van exorcisme achter waardoor de demonen uitgedreven werden bij degenen die erdoor bezeten waren, om nooit meer terug te keren.¹

Het geloof in demonen en het praktisch omgaan met of tegen demonen door middel van magie is in de eeuwen voor en na Christus zeer algemeen. De Griekse *magische papyri* getuigen ervan. Ook in het Nieuwe Testament komen duiveluitdrijvingen en bezweringen veelvuldig voor. *Het Testament van Salomon* geeft een goed inzicht in de beleving en de wijze waarop men met demonen omgaat. Uit het *Testament* en uit het bericht van Flavius Josephus blijkt dat Salomon in die tijd werd gezien als een groot magiër. Het *Testament* kan derhalve worden gedateerd van voor 90 na Christus, de tijd dat Flavius Josephus zijn geschiedenissen schrijft. In de vierde eeuw is het geschrift bekend en nog in de vijftiende en zestiende eeuw wordt het gekopieerd.

God geeft de magische steen

Het verhaal speelt zich af tijdens de bouw van de eerste tempel rond 1000 voor Christus. Koning Salomon vertelt dat zijn opzichter (in andere versies een jongen) wordt geplaagd door de demon Ornias waardoor de opzichter wegwijnt. Salomon bidt vervolgens dag en nacht tot God om de demon aan hem over te leveren. Zijn gebed wordt verhoord. Hij krijgt van God – de Heer Sabaoth – via de aartsengel Michaël een kleine ring waarin een zegel is gegraveerd van een kostbare steen. Michaël vertelt dat Salomon met deze ring in staat zal zijn om alle demonen – mannelijk en vrouwelijk – op te sluiten en met hun hulp de tempel van Jeruzalem op te bouwen. Salomon gaat verheugd met deze ring naar zijn opzichter. De opzichter moet de ring op de borst van Ornias gooien wanneer hij weer verschijnt en Ornias vervolgens naar Salomon brengen. En zo gebeurt. Ornias, de vreselijke demon verschijnt als een brandend vuur maar de opzichter gooit de ring en zegt hem mee te komen naar Salomon. De demon schreeuwt het uit, probeert er onder uit te komen door de opzichter alle zilver en goud van de wereld te beloven, maar het helpt hem niet. Bibberend staat de arme demon even later voor Salomon. Salomon vraagt hem wie hij is en wat zijn naam is. De demon antwoordt:

‘Ik ben Ornias’. En ik (Salomon) zei tegen hem: ‘Vertel onder welk teken van de zodiac je valt?’ De demon zei: ‘Onder Aquarius en ik verstrik degenen die onder de waterdrager vallen, die vanwege hun begeerte naar vrouwen het teken van de maagd oproepen. Ik verschijn ook in de slaap, veranderend in drie vormen. Soms ben ik een man die begerig

is naar de schoonheid van een nog jong meisje ... soms neem ik vleugels aan naar hemelse regionen en soms verschijn ik in de gestalte van een leeuw. Ik ben een nakomeling van de aartsengel Uriël, de Kracht van God, de aartsengel Uriël' heeft mij een halt toegeroepen'.²

Beezebul

Salomon zet Ornias aan het werk aan de tempel. Maar omdat hij weigerachtig is roept Salomon de aartsengel Uriël er bij die prompt verschijnt en Ornias aan het werk krijgt. Maar Salomon is nog niet tevreden; hij wil macht over de heerser van de demonen. Dat is Beezebul – in andere versies is Ornias zelf de heerser der demonen.³ En dus krijgt Ornias de ring en de opdracht om Beezebul (Beëlzebub) te brengen. Ornias werpt de ring voor de borst van Beezebul en ook deze schreeuwt het uit en gaat met Ornias mee naar Salomon. Salomon ondervraagt Beezebul:

‘Vertel me, wie ben je?’ De demon zei: ‘Ik ben Beezebul, de leider van de demonen’. Ik beval dat hij dicht bij me moest blijven en moest zorgen dat alle demonen voor mij zouden verschijnen. Hijzelf beloofde me om alle onreine geesten te brengen geboeid in kettingen. En ik prees de Heer van de hemel en de aarde...’.⁴

Wanneer alle demonen voor Salomon staan wil Salomon weten of er ook een vrouwelijke demon bij is. Die is er, zegt Beezebul, en hij schuift haar naar voren. Er verschijnt een prachtige vrouw met benen van een muilezel. Op de vraag wie zij is zegt ze:

‘Ik ben Onoskelis, een geest in een lichamelijke vorm, die schuilt in holen op de aarde, want ik heb mijn verblijf in grotten – maar mijn wegen zijn vele. Soms verstik ik een mens: soms drijf ik hen af van hun natuur Vaak heb ik gemeenschap met mannen omdat zij mij als een vrouw zien ...’. Ik vroeg haar waarvandaan ze geboren was. Ze zei: ‘Van het abnormale geluid, de zogenoemde echo van de hemel wanneer het dondert, ben ik geboren in een woud’. Ik vroeg haar: ‘Onder welke ster ben je geboren?’ En ze zei: ‘onder de volle maan, want ik reis het meest onder de maan’. Ik zei: ‘welke engel remt je?’ En ze zei: ‘dezelfde als in u, O koning’. Omdat ik dacht dat ze me in de maling nam gaf ik een soldaat opdracht haar te slaan, maar ze schreeuwde en zei: ‘Zo is het, zeg ik, O koning, bij de wijsheid die God U gegeven heeft’.⁵

De demon Onoskelis – een bekende Griekse demon – moet nu hennep gaan spinnen. En zo gaat het het hele *Testament* door. Telkens roept Salomon weer nieuwe demonen voor zich die aan het werk gezet worden in de tempel. Zoals de demon Asmodeus.

Asmodeus is de Grote Beer

Asmodeus komen we tegen in het deuterocanonieke bijbelboek Tobit 3:17 waar de engel Rafaël, de ‘boze demon Asmodeus’ in de boeien slaat. Het boek Tobit is geschreven rond 200 voor Christus. Waarschijnlijk zien we in Asmodeus invloed van het dualisme van Zarathustra, waar hij bekend is als een van de zeven demonen (*dēws*) van Ahriman. Zo begint Asmodeus zijn carrière in de joodse literatuur om te eindigen als koning van de demonen in de Talmoed (*Git.* 68a-b).⁶ In *Het Testament van Salomon* vraagt Salomon wie hij is en Asmodeus antwoordt: ‘Wat zal ik zeggen, U bent een zoon van de mensen en ik ben een zoon van de engelen – geboren uit een mensendochter. Ik ben de Grote Beer (sterrenbeeld). In tegenstelling tot de andere demonen is Asmodeus niet bang voor Salomon – hij zal immers langer bestaan dan Salomon.’⁷

Salomon roept opnieuw Beelzebub bij zich om hem verder te ondervragen. Salomon vraagt waarom hij de enige heerser van de demonen is. Beelzebub zegt: ‘omdat ik de enige van de hemelse engelen ben die is overgebleven. Want ik was een leidende hemelse engel, en met mij was een tweede goddeloze die God af sneed en die nu over mijn volk heerst dat in de Tartarus zit opgesloten’. Beelzebub vertelt verder dat hij onder Venus valt en dat hij geremd wordt door de engel die onder de Hebreëen Patike wordt genoemd en door de Grieken Emmanuel en dat hij bang is voor Emmanuel. Emmanuel wordt door Mattheus 1:23 op Jezus betrokken. ‘Als iemand mij bij de naam van Eloi bezweert, verdwijn ik’. Eloi komt voor in Marcus 15:34. De arme Beelzebub moet nu van Salomon marmer gaan zagen voor de tempel terwijl alle demonen beginnen te huilen vanwege hun ‘koning Beelzebub’.

Demonen voorspellen de toekomst

Later in het verhaal weet de demon Ornias te voorspellen dat over drie dagen een jonge man zal sterven. Salomon wil weten hoe of Ornias dit weet. Ornias zegt:

‘Wij demonen stijgen op naar de gewelven van de hemel en vliegen temidden van de sterren en we horen de bevelen die van God komen en betrekking hebben op de mensen.... Dan vermommen we ons en vernietigen.’ En ik (Salomon) vroeg hem: ‘hoe kan het dat jullie demonen in staat zijn naar de hemel op te stijgen?’ En hij zei tot mij: ‘Alles dat in de hemel tot volmaaktheid gedaan wordt is ook op de aarde; want de heersers, de autoriteiten en de machten (dit zijn engelenhiërarchieën) vliegen boven en worden geacht waardig te zijn om in de hemelen te komen. Maar wij demonen raken uitgeput, want wij hebben geen voetenbank voor het opstijgen of rusten, we vallen naar beneden zoals de bladeren aan de bomen en de mensen die dit zien denken dat ze gevallen sterren zien. Maar zo is het niet, o koning, we vallen vanwege onze zwakheid ... terwijl de sterren stevig in het hemelgewelf staan’.⁸

Op een goede dag maakt de koning van de Arabieren, Adarces, zijn opwachting bij de wijze en machtige Salomon omdat er een geest is in Arabië die geweldige stormen veroorzaakt waardoor mensen en dieren omkomen. Of Salomon daar iets aan kan doen? Hij heeft immers van God de macht heeft gekregen over ‘de geesten van de lucht en de aarde en onder de aarde’. Na zeven dagen stuurt Salomon een slaaf naar Arabië gewapend met een wijnzak en de zegelring. Eenmaal oog in oog met de stormdemon legt de slaaf de wijnzak op de grond met de ring erop en de domme demon trekt in de zak. De stormwinden blijven uit en de stormdemon komt bij de tempel nog goed van pas. Want de hoeksteen moet nog bovenop de tempel geplaatst worden. Dat wordt de taak van de stormdemon die een halt is toegeroepen door de engel die ‘geboren is uit een maagd ... en die gekruisigd is door de Joden’. Dit is zonder meer een christelijke interpolatie in de tekst.

Tot slot is er nog een demon die in de rode zee verblijft sinds hij verdrongen is met de Egyptenaren toen zij de joden achtervolgden. Deze demon met de naam Abetzethibu heeft slechts een vleugel en verbleef ooit in de eerste hemel en spande van daaruit samen tegen ‘alles dat ademt onder de hemel’.

Uiteindelijk loopt het nog slecht af met Salomon want hij trouwt met een Shumanitische vrouw waardoor hij vreemde goden gaat vereren en God zijn zegen van hem aftrekt. Salomon raakt in duisternis en wordt de mikpunt van spot voor de idolen en demonen.

Een demonenhiërarchie

In *Het Testament van Salomon* wordt een heel leger demonen ontworpen inclusief een hiërarchie. Allereerst is er de demon Ornias die de opzichter lastig valt. Eenmaal onder magische controle gebracht door Salomon blijkt dat Bezebul de ‘leider is van de demonen’.

Beezebul vertelt dat hij de enige overgebleven hemelse engel is (zonen van God). Maar er is nog een andere ‘goddeloze die God afsneed’; dat is Hades. De voorstelling van Beelzebul/Beliar/Satan én Hades komen we in de latere christelijke apocriefen veel tegen. Salomon dwingt Beezebul alle demonen voor hem te laten verschijnen. Er is een mooie vrouwelijke demon, Onoskelis, met benen van een muilezel. En er is de demon Asmodeus die zegt dat hij geboren is uit een zoon der engelen en een mensendochter. Strikt genomen moet hij dan volgens de Tenach een van de reuzen zijn of een der Wachters uit de Henochliteratuur. Asmodeus zegt dat hij de Grote Beer is, een sterrenbeeld. Er is een Arabische stormdemon en er is de demon Abzethibu die in de rode zee verblijft. De demonen hebben voorspellende gaven omdat zij dwars door alle hemelen heen kunnen vliegen en zo de bevelen van God kunnen horen. Een interessante parallel is dat in het Nieuwe Testament de demonen de eerste zijn die weten dat Jezus de Zoon van God is.

Besluit

In *Het Testament van Salomon* wemelt het van de boze demonen. Het *Testament* is geschreven in het koiné Grieks – de internationale taal in de tijd van Jezus. Er is dus sprake van *daimones* in het *Testament* en zij hebben zonder meer een negatieve betekenis. De Daimones worden geïdentificeerd met de planeten en sterrenbeelden, zoals ook in de gnostieke literatuur het geval is. Magie, exorcisme en astrologie horen bij elkaar. Dankzij de wijze Salomon en vooral dankzij het ingrijpen van God zelf – die nota bene een magische steen aan Salomon geeft – worden de boze demonen overwonnen.

- ¹. Josephus, *Ant.* VIII, ii, 5 (par. 45 : Loeb Library Translation).
- ². *The Testament of Salomon*, II, Sparks, blz. 739; Charlesworth, Vol.1, blz. 935-988.
- ³. P. Busch, *Das Testament Salomons: die älteste christliche Dämonologie, Kommentiert und in Deutscher Erstübersetzung*, Heidelberg 2006, blz. 94-101.
- ⁴. *The Testament of Salomon*, III, Sparks, blz. 739-740.
- ⁵. *The Testament of Salomon*, IV, Sparks, blz. 740-741.
- ⁶. *DDD*, lemma Asmodeus.
- ⁷. *The Testament of Salomon*, V, Sparks, blz. 741-742.
- ⁸. *The Testament of Salomon*, XX, Sparks, blz. 747.